

Geheimhouding voedt geweld

Geweldloos verzet en de noodzaak om het geheim te doorbreken

Haim Omer, hoogleraar psychologie te Tel Aviv, ontwikkelde de methodiek van Geweldloos Verzet - Nieuwe Autoriteit als interventie en behandeling bij ouders van agressieve en zelfdestructieve jongeren. Hij liet zich onder meer inspireren door geweldloze methoden uit de sociaal-politieke sfeer en vertaalde deze principes naar zijn begeleiding van ouders. Volgens Omer is het doorbreken van de geheimhouding een noodzakelijke voorwaarde om uit de machteloosheid te komen. Hij beschouwt het doorbreken van het geheim - 'Er is geweld in ons gezin' - als de moeilijkste maar tegelijkertijd ook de meest effectieve opdracht voor ouders.

door Ineke Bannink, Mirjam Diatlowicki, Leen Hermkens en Jan Hoet

Omer gaat in zijn aanpak vanaf de eerste sessie aan de slag met het doorbreken van het geheim van het geweld in het gezin. Dit is de eerste stap: 'Wanneer er geweld is, dan benoemen we dat'. Meer dan dat zelfs: als hulpverleners hiermee wachten tot een latere fase in de begeleiding, dan lopen ze het risico dat cliënten hiertoe niet meer bereid zijn. Geheimhouding is een voedingsbodem voor geweld en escalaties. Openheid en transparantie zijn noodzakelijk om uit de machteloze frustratie te stappen. Isolement is volgens Omer mede een factor die ouders/opvoeders machteloos maakt: er alleen voor staan, geïsoleerd zijn, geen steun ervaren.

Omer is expliciet over welk geheim onthuld moet worden: het geweld van de kinderen tegen de ouders of tegen elkaar. Dat is het begin. Maar ook ander destructief gedrag komt hiervoor in aanmerking, zoals extreem angstig gedrag, ernstige eetproblematiek en automutilatie.

Omer zegt dat het geheimhouden van wat er thuis gebeurt onderdeel is van het geweld en het mede in stand houdt. Geheimhouding is

de impliciete bijdrage van de ouders aan de voortzetting van het probleem. Hij zegt dan ook dat je als ouder de strijd aan moet en kunt gaan als je iets wilt doen aan de agressie of aan het (zelf)destructieve gedrag van het kind. Overheersen en overheerst worden zijn geen posities die onveranderlijk zijn. Het openbaar maken, het bekendmaken en gebruikmaken van de publieke opinie zijn onderdeel van de strijd. 'Als ik een geheim doorbreek, is dat een signaal: ik zal mijn gedrag veranderen, ik zal dit niet meer accepteren, ik ga de strijd aan!' Het is een verzetsdaad, een strategie om uit het slachtofferschap te stappen.

Gandhi

Haim Omer is geïnspireerd door Gandhi, die ontrafelde dat zwijgen en isolement het geheime deel zijn van machteloosheid. Hij ondernam actie waar de overheid en de pers niet omheen konden. De publieke opinie kon dit niet negeren. De centrale strategie van Gandhi is gebaseerd op brede steun en een appèl op die publieke opinie. Hij koos voor openheid omdat geheimhouding voort-

komt uit angst. Angst werkt verlamvend en maakt de geheimhouding alleen maar erger. Er is brede steun nodig om tot actie over te kunnen gaan.

De ideeën van Gandhi waren indertijd waarschijnlijk nieuw, maar voor kinderen van nu is dit echt een taal die ze verstaan. De sociale media, de hedendaagse vorm van de publieke opinie, spelen immers een belangrijke rol in hun leven.

De crux bij geweldloos verzet in gezinnen en op scholen is de wetenschap dat ouders, leerkrachten en opvoeders het niet alleen kunnen en niet alleen hoeven te doen. Ze kunnen enkel verzet plegen tegen destructief gedrag door middel van actieve, brede steun. Ouders nemen met de doorbreking van het geheim de ethische plicht op zich om voor de veiligheid van hun kind(eren) te zorgen. Zien en erkennen dat zij 'goede' redenen kunnen hebben gehad om het geheim niet te doorbreken komt hun als eerste toe. Schaamte, de goede eer, hun naam als ouder, angst voor nog meer agressie, maar ook de naam en de toekomst van hun kind staan op het spel.

Omer erkent dat de lijdensdruk bij ouders hoog moet zijn vóór ze met geweldloos verzet beginnen. Hij vertelt ze: 'U bent vast alle hulpverleners al af geweest, want anders kwam u niet bij mij. Ik ben uw laatste strohalm.'

Motivatie

Hulpverleners beschouwen het gebrek aan bereidheid om tot actie over te gaan vaak als een tekort aan motivatie. Deze zienswijze houdt het risico in dat er een breuk ontstaat in de werkerelatie met de cliënt. De positie van geweldloos verzet is hier volstrekt tegengesteld aan. Ouders die zich geconfronteerd weten met geweld of destructief gedrag, wordt meteen gevraagd welke hulpbronnen ze kunnen inschakelen. Ouders worden ook geholpen om potentiële helpers aan te spreken en uitleg te geven over geweldloos verzet. Naarmate er steun beschikbaar komt, groeit de bereidheid van ouders om actie te ondernemen. In plaats van te wachten tot motivatie van binnenuit rijpt, handelen hulpverleners die werken vanuit het idee van geweldloos verzet juist zelf om iets te doen tegen het isolement van hun cliënt. Op die manier blijken veel ouders in staat het geweldloos gevecht vastbesloten aan te gaan. Ouders krijgen met geweldloos verzet gereedschap in handen om zelf uit de spiraal van escalatie en geweld te stappen, ondersteund door het netwerk van mensen die ouders en kind actief steunen om verdere escalaties te voorkomen.

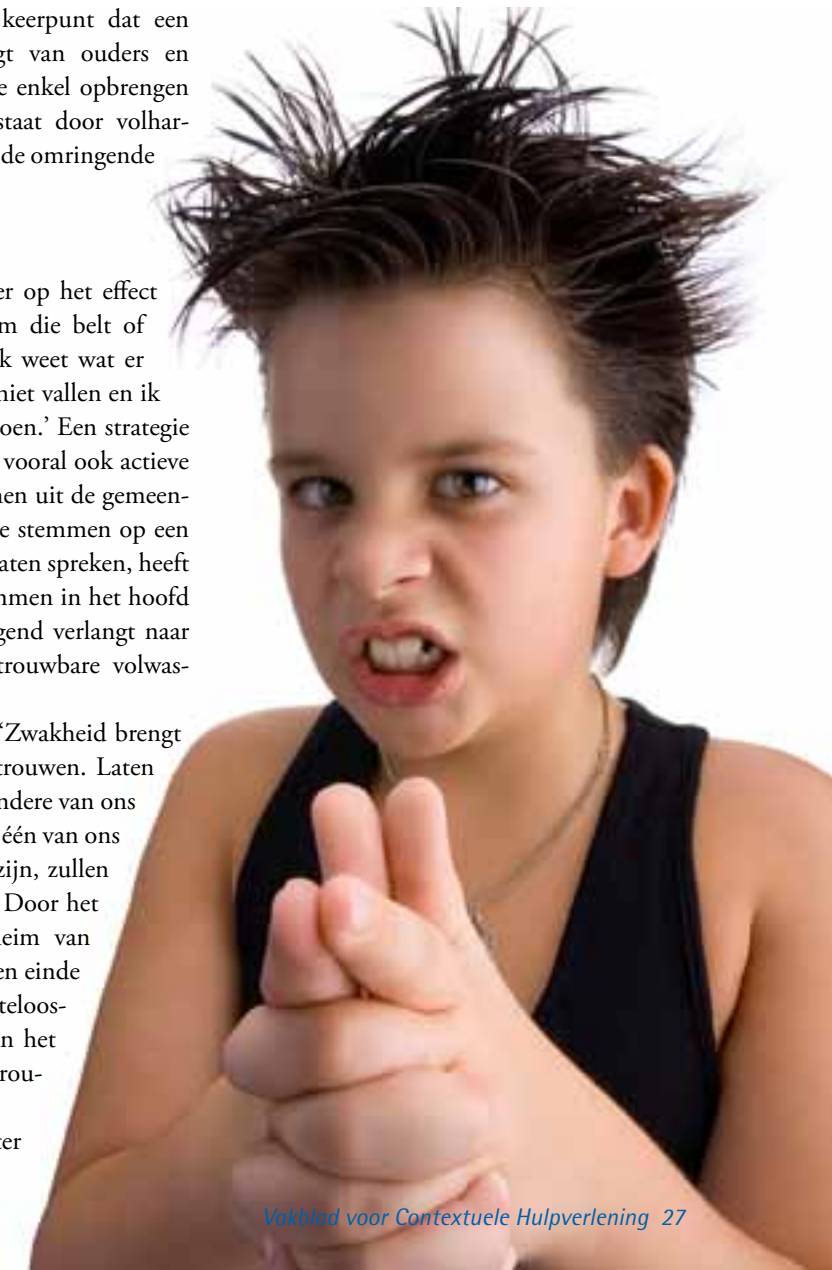
De ervaring weer invloed te hebben door controle over hun eigen escalerende aandeel is het einde van de machteloosheid en een nieuwe stap in het ervaren van kracht. 'Hier ben ik voor jou, ik laat me niet opzij

zetten, negeren, intimideren of verlammen. Wij houden van je, wij laten je niet vallen, we geven je niet op. Ik hoef niet van mijn kind te winnen, alleen maar vol te houden. Ik mag falen. Ik kan overal op terugkomen. Het ijzer smeden als het koud is.' Al deze oneliners markeren een keerpunt dat een volgehouden strijd vraagt van ouders en opvoeders. Dit kunnen ze enkel opbrengen wanneer er een *wij* ontstaat door volhardende steun van leden uit de omringende gemeenschap.

Hulpbronnen

Bij gezinnen rekent Omer op het effect van bijvoorbeeld een oom die belt of een buurman die zegt: 'Ik weet wat er thuis gebeurt, ik laat jou niet vallen en ik sta achter wat je ouders doen.' Een strategie en een drukmiddel, maar vooral ook actieve ondersteuning van stemmen uit de gemeenschap. De volharding deze stemmen op een positieve wijze hardop te laten spreken, heeft effect op de positieve stemmen in het hoofd van het kind dat stilzwijgend verlangt naar de aanwezigheid van betrouwbare volwassenen.

Gandhi schreef in 1924: 'Zwakheid brengt vrees voort en vrees wantrouwen. Laten wij zowel het ene als het andere van ons afwerpen. Zelfs als slechts één van ons beiden ophoudt bang te zijn, zullen we ophouden te twisten.' Door het doorbreken van het geheim van onderdrukking komt er een einde aan het gevoel van machteloosheid. Dat is het begin van het einde van angst en wantrouwen in relaties. Vaak neemt angst echter

It takes a village to raise a child

eerst juist toe bij ouders, wanneer de hulpverlener zegt dat het geheim met betrekking tot het destructieve gedrag van het kind opgeheven moet worden. Het idee dat ze hun kind(eren) en zichzelf beschermd hebben op een manier die juist heeft bijgedragen aan de problemen is ontluisterend om toe te geven en lastig om op te geven. Maar het is tegelijkertijd diezelfde existentiële wil om hun kind(eren) veiligheid te bieden, die hen motiveert om het anders te gaan doen. Het is niet altijd nodig om alle feiten die gepasseerd zijn te vertellen. Daarin kunnen ouders selecteren en de pijnlijke feiten selectief onthullen. De veiligheid van het kind gaat bij deze benadering te allen tijde vóór 'de absolute waarde van individualisme en de mateloze verheerlijking van privacy'. Het is nodig om te vertellen dat er geweld of dwang is, maar bijvoorbeeld niet dat zoon al het glaswerk heeft vermorzeld of dat dochter elke dag 86 rollen toiletpapier nodig heeft of uren onder de douche staat. Het doel is altijd om met behulp van een steunend netwerk het geweld te stoppen en de veiligheid te vergroten.

Bij Nagy en de contextuele benadering kun je terecht wanneer er zorgen zijn rondom allerlei levensthema's. Geweldloos verzet en de verandering naar een nieuwe opvoedingsstijl, 'Nieuwe Autoriteit', is een benadering en methodiek die inzetbaar is wanneer de relatie tussen ouders en kinderen beheerst wordt door machteloosheid en onveiligheid. Daar zit iets acuuts in. Opheffen van het geheim en gebruikmaken van hulpbronnen in het netwerk zijn daarbij onmisbaar.

Eigen aandeel

Hoe kun je nú veranderingen voor morgen

teweegbrengen? Met de opheffing van het geheim stelt de ouder zich verantwoordelijk voor het geweld waar hij of zij zelf deel van is en dat zich ook bij de kinderen heeft geïnstalleerd. Het is het engagement en de verdienste van de ouder als die zegt: 'Ik zal zelf geen agressief gedrag vertonen, ik zal je niet belachelijk maken, ik zal je niet vernederen, ik zal je niet slaan.'

Het mooie trage aspect van Nagys benadering is er bij Omer niet, want het geweld moet nú gestopt worden. Contextuele therapie – of welke andere therapie dan ook – komt pas na herstel van aandacht, toezicht, veiligheid en relatie.

Tot hun grote opluchting én verrassing ervaren ouders dat zij erkenning en steun krijgen wanneer familieleden of vrienden over hun problemen horen en vernemen dat ze kiezen voor een geweldloze aanpak. Die verbreding door een steunend netwerk is erg belangrijk. Zo geeft het doorbreken van het zwijgen vastere grond onder de voeten dan de schaamte. De schaamte is een moeras waarin ouders verder wegzakken en het spreken is de plank om eruit te komen. Ouders worden uit de rol van 'slechterik' gehaald en hun zelfwaardergevoel verbetert. Het wordt moeilijker om het destructieve gedrag vol te houden en de gezinssituatie wordt minder onveilig.

Ouderlijke positie

Niet het onthullen van het geheim is het doel, maar het stoppen van de invloed van geheimhouding. De ouders gaan vanaf nu hun ouderlijk positie weer innemen, zijn

daarin transparant naar hun netwerk en kinderen, zijn weer betrokken aanwezig, bieden het kind weer een relatie aan als een veilig ankerpunt en geven vorm aan 'nieuwe autoriteit'.

Een houding van nieuwe autoriteit leert ouders afstand te nemen van het hebben van onmiddellijke invloed op het gedrag van de jongere. Het gaat om: wat doet dit met mij? Hoe kom ik uit het isolement? Hoe kom ik uit de machteloosheid? Hoe kan ik mijzelf controleren? Hoe kom ik in mijn kracht als ouder, gesteund door anderen? Daardoor krijgt de groei van onderlinge verbondenheid weer kans. ◀

Bronnen

- H. Omer. *Helping parents deal with children's acute disciplinary problems without escalation: the principle of non-violent resistance*. Family Process, 40/1, 53-66, 2001.
- U. Weinblatt & H. Omer. *Nonviolent resistance: a treatment for parents of children with acute behavior problems*. Journal of Marital and Family Therapy, 34/1, 75 – 92, 2008.
- J. Hoet. *Betrouwbaar Ouderschap in Tijden van Nieuwe Autoriteit*. Vakblad voor Contextuele Hulpverlening, 3/okt, 2009.
- H. Omer. *Geweldloos Verzet in Gezinnen*. Houten, Bohn Stafleu van Loghum, blz. 24, 2007.
- F. Van Holen & J. Vanderfaellie. *Geweldloos Verzet. Kiezen voor een waakzame en warme opvoeding*. Alert, 2010.
- H. Omer. Idem, blz. 18, 2007.
- H. Omer. Idem, blz. 18, 2007.
- H. Omer. Idem, blz. 27, 2007.
- H. Omer. *Nieuwe Autoriteit*, blz 12. Amsterdam, Hogrefe Uitgevers, 2011.
- H. Omer. Idem, blz 63, 2007.

Ineke Bannink, Mirjam Diatlowicki, Leen Hermkens en Jan Hoet vormen het geweldloos-verzet-team van Leren Over Leven.